

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

ПРЯДКО ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

УДК 784:378.147.016] (043.3)

**МЕТОДИКА РОЗВИТКУ СПІВАЦЬКОГО ГОЛОСУ У МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ**

13.00.02 – “Теорія та методика музичного навчання”

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент,
Печенюк Майя Антонівна,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
заступник декана педагогічного факультету
з наукової роботи та інформатизації
навчального процесу, професор кафедри методики
музичного виховання, вокалу і хорового диригування

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Ростовський Олександр Якович,
Ніжинський державний
університет імені Миколи Гоголя,
завідувач кафедри музичної педагогіки
і хореографії

кандидат педагогічних наук, доцент
Стасько Галина Євстахіївна,
Інститут мистецтв Прикарпатського
університету імені Василя Стефаника
професор кафедри співів та диригування

Захист відбудеться “11” листопада 2009 р. о 14.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, за адресою 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, за адресою 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “5” жовтня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В.Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку освіти згідно зі стратегічними завданнями формування вищої школи, Законом України “Про освіту” (1996), Національною доктриною розвитку освіти України (2002) основним завданням вищої освіти є підвищення рівня фахової підготовки майбутніх учителів. Тому актуальною стає проблема вдосконалення професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів, змісту навчання, створення та втілення в практику роботи вищої школи новітніх методик викладання фахових дисциплін. Удосконалення фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів набуває особливого значення в умовах розвитку національної системи освіти.

Вокальна підготовка майбутніх педагогів-музикантів є важливим компонентом фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів у вищій школі, що дістало широке висвітлення у психолого-педагогічній, науково-методичній літературі. Загальнопедагогічні засади професійної освіти майбутніх учителів висвітлюються у працях А.Алексюка, І.Беха, І.Зязюна, В.Кременя, І.Підласого, М.Фіцули, М.Ярмаченка; визначенню специфіки педагогічної діяльності вчителя присвятили свої дослідження С.Архангельський, В.Галузинський, В.Сластьонін; питання професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів та сучасної теорії музично-педагогічної освіти розкриваються у працях О.Дем’янчука, Л.Масол, О.Олексюк, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, Г.Щолокової; методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя музики розглядаються в дослідженнях Л.Арчажнікової, А.Козир, В.Муцмахера, Ю.Ростовської, Л.Хлебнікової.

Основні положення теорії розвитку співацького голосу у вокальній педагогіці висвітлювали Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, В.Ємельянов, В.Морозов, О.Стахевич; історичні аспекти розвитку вокального мистецтва та вокального виконавства – В.Багадуров, М.Львов, І.Назаренко, А.Шавердян; розвиток української вокальної педагогіки – В.Антонюк, Б.Гнидь, В.Іванов, Л.Прохорова; психологічні засади вироблення умінь та навичок – Л.Виготський, О.Леонт’єв, Р.Немов, С.Рубінштейн, С.Науменко; психологічні аспекти вокального процесу – В.Єрмолаєв, Б.Теплов, Л.Чистович, А.Зданович; фізіологічні основи постановки голосу – М.Грачова, І.Павлов, І.Сеченов, О.Яковлев, К.Злобін, Ю.Фролов; дослідження в галузі фоніатрії здійснювали – Ф.Заседателев, А.Єгоров, В.Конторович, І.Левідов, Л.Работнов, М.Фомічов; дослідження акустичних особливостей процесу голосоутворення – А.Мюзенхольд, С.Ржевкін, Л.Дмитрієв, Н.Жинкін, А.Рудаков, Р.Юссон; орфоепічних норм звуковидобування – О.Знаменська, О.Микиша; гігієни співацького голосу – А.Єгоров, К.Злобін, І.Левідов, Д.Люш.

Теоретичні основи методики викладання вокалу закладено в працях В.Мордвінова, П.Голубєва, Д.Аспелунда, С.Юдіна, Л.Дмитрієва, А.Здановича, Д.Євтушенко, П.Органова, О.Микиші; питання вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів розкривають Л.Василенко, О.Маруфенко, А.Менабені, Г.Стасько, Ю.Юцевич.

Огляд фундаментальних праць з теорії музичної педагогіки свідчить, що більшість досліджень у галузі вокальної педагогіки присвячувалися проблемам розвитку співацького голосу вокалістів-виконавців, підготовки професійних співаків до виконавської діяльності. Проблеми розвитку вокальних умінь та навичок у майбутніх педагогів-музикантів недостатньо розкриваються в науково-методичних дослідженнях.

Дослідники у своїх працях, присвячених фаховій підготовці майбутнього вчителя музики, висвітлювали окремі аспекти вокального розвитку студентів, але комплексному підходу до розв'язання проблеми розвитку вокальних умінь, розробці відповідної методики не приділено належної уваги. Специфіка педагогічного спрямування вокального навчання у вищих навчальних закладах вимагає формування високого рівня розвитку вокально-технічного комплексу умінь та навичок, усвідомлення закономірностей процесу голосоутворення, розвитку вокально-слухових умінь, володіння науково-теоретичною базою знань з проблем розвитку співацького голосу.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що у вокально-педагогічній практиці досить часто використовуються емпіричні методи вокального розвитку, без належного наукового підґрунтя, є суперечності між традиційними методами роботи зі студентами-вокалістами та потребами виховання майбутніх педагогів-музикантів. Недостатнє розкриття проблеми вокального розвитку студентів музично-педагогічних факультетів, її актуальність та доцільність зумовили вибір теми дослідження – ***“Методика розвитку співацького голосу у майбутніх педагогів-музикантів”***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою наукової роботи кафедри методики музичного виховання, вокалу і хорового диригування Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка “Музично-теоретична і практична спрямованість професійної підготовки студентів спеціальності “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика”. Тема дисертації затверджена вченою радою Кам'янець-Подільського державного університету (протокол №9 від 31.10.2006 р.) і узгоджена у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №10 від 26.12.2006 р.).

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

Предмет дослідження – методика розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів.

Мета дослідження полягає у розробці та науковому обґрунтуванні методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів у процесі вокальної підготовки.

Відповідно до мети визначені **завдання** дослідження:

- здійснити аналіз науково-методичних джерел з проблеми розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів;
- конкретизувати поняття “співацький голос”, “розвиток співацького голосу”;
- розробити критерії, показники та визначити рівні вокального розвитку студентів музично-педагогічних факультетів;

- визначити напрями вокальної підготовки майбутніх учителів музики;
- розробити та експериментально перевірити методику розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів у процесі вокальної підготовки.

Методологічну та теоретичну основу дослідження склали філософські положення про сутність мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості, художнього пізнання дійсності; положення загальної психології про взаємозалежний розвиток психіки та діяльності особистості (Л.Виготський, Г.Костюк, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн, Б.Теплов); фізіологічні основи постановки голосу (М.Грачов, І.Павлов, І.Сеченов, О.Яковлев, Л.Работнов, Ю.Фролов); сучасні педагогічні концепції художньо-естетичного розвитку особистості (І.Зязюн, О.Дем'янчук, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Щолокова); теоретичні та методичні положення мистецької освіти (Е.Кучменко, Г.Побережна, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Шульгіна, Л.Хлебнікова); концептуальні питання фахової підготовки майбутніх учителів музики (Е.Абдуллін, А.Болгарський, С.Мельничук); теорії формування вокальних навичок (В.Антонюк, Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, В.Ємельянов, В.Морозов, О.Стахевич); теоретичні засади вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів (Л.Василенко, А.Менабені, Г.Стасько, Ю.Юцевич).

Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані **методи теоретичного та емпіричного рівнів**. До першої групи увійшли методи теоретичного аналізу філософської, мистецтвознавчої та психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, нормативних документів, аналізу, синтезу, узагальнення наукової інформації з метою розкриття проблеми розвитку співацького голосу майбутніх учителів музики в теорії та методиці музичної освіти. До групи емпіричних методів увійшли педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування, бесіди, метод експертних оцінок, педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), методи статистичного та графічного опрацювання експериментальних даних. Ці методи дозволили вивчити динаміку вокального розвитку майбутніх учителів музики, забезпечити достовірність отриманих даних.

Організація дослідження. Дослідження проводилося у три етапи.

На *першому* етапі (2005-2006 рр.) здійснено аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, визначено методологічні засади та теоретичні основи дослідження, об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження, визначено дослідно-експериментальну базу, розроблено програму констатувального дослідження, визначено критерії діагностики рівнів вокального розвитку студентів, проводився констатувальний експеримент, визначалися зміст і структура формувального експерименту, розроблялася експериментальна методика з розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів.

На *другому* етапі (2006-2007 рр.) проаналізовано стан вокальної підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей, вивчено досвід музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів, здійснювалася апробація експериментальної методики з розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів.

На *третьому* етапі (2007-2008 рр.) продовжувалася апробація

розробленої методики, перевірялася ефективність її впровадження, здійснено теоретичне узагальнення результатів дисертаційного дослідження, інтерпретацію одержаних результатів, підведено підсумки і обґрунтовано висновки, здійснено оформлення тексту дисертаційного дослідження.

Дослідно-експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. В експерименті брало участь 335 осіб.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше* визначено основні напрями здійснення вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів: мотиваційно-стимулювальний, вокально-технічний, оцінювально-аналітичний, вокально-теоретичний, художньо-виконавський; розроблено методику розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів на основі визначених напрямів, з використанням відповідних прийомів та методів навчання; розроблено критерії діагностики рівнів вокального розвитку. *Конкретизовано* поняття “співацький голос”, “розвиток співацького голосу”. *Подальшого розвитку* набуло навчально-методичне забезпечення з дисциплін вокально-хорового циклу.

Практичне значення дослідження полягає у можливості практичного впровадження розробленої методики розвитку співацького голосу в навчальний процес підготовки майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладах; удосконаленні викладання дисципліни “Постановка голосу“. Основні положення дисертації віддзеркалені в науково-методичних рекомендаціях “Розвиток співацького голосу”, лекційно-семінарському курсі “Актуальні питання розвитку української вокальної педагогіки”. Матеріали дисертаційного дослідження можуть використовуватися у практичній діяльності викладачів вокально-хорових дисциплін, у розробці навчальних програм, посібників та методичних рекомендацій для студентів і викладачів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів, а також викладачами музичних та музично-педагогічних закладів різного рівня.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації та результати дисертаційного дослідження обговорювалися і отримали позитивну оцінку на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: “Динаміка наукових досліджень – 2005” (Дніпропетровськ, 2005), “Слов’янська музика в просвітницькій діяльності педагога” (Харків, 2006), “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (Київ, 2007), “1020-літня історія шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи” (Київ, 2009); всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях: “Українська культура, питання історії, теорії, методики” (Херсон, 2005), “Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість” (Київ, 2005), “Соломія Крушельницька та світовий музичний простір”, присвяченій 135-й річниці від дня народження видатної співачки Соломії

Крушельницької (Тернопіль, 2007), “Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій” (Полтава, 2008); на звітних науково-практичних конференціях викладачів та аспірантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам’янець-Подільський 2005-2009); на засіданнях кафедри педагогіки, кафедри методики музичного виховання, вокалу і хорового диригування Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2005-2009).

Розроблена методика розвитку співацького голосу в майбутніх педагогів-музикантів упроваджена в навчально-виховну роботу зі студентами педагогічного факультету Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №45 від 18.11.2008 р.), музично-педагогічних факультетів Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №01-08/1585 від 26.12.2008 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №1163-40/02 від 30.12.2008 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка №575 від 03.12.2008 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дослідження висвітлено у 19 одноосібних публікаціях, 9 з них – у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, у методичних рекомендаціях для викладачів вокалу та студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації 253 сторінки. Основний текст викладено на 186 сторінках, додатки – на 37 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 5 схем, 5 гістограм. Список використаних джерел налічує 306 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, розкрито ступінь її висвітлення у сучасній психолого-педагогічній та науково-методичній літературі, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, теоретично-методологічні основи дослідження, методи дослідження, представлено наукову новизну, практичне значення, наведено відомості про етапи і зміст дослідницької роботи, апробацію та впровадження її результатів.

У **першому розділі** – “Дослідження проблеми розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів у теорії та практиці музичної освіти” – проаналізовано філософську, історичну, мистецтвознавчу, музикознавчу, психолого-педагогічну, вокально-педагогічну та методичну літературу з проблем дослідження; розглянуто психофізіологічні аспекти розвитку співацького голосу; конкретизовано поняття “співацький голос” та “розвиток співацького голосу”; охарактеризовано проблему розвитку співацького голосу в майбутніх педагогів-музикантів; визначено критерії, показники та рівні вокального розвитку студентів музично-педагогічних факультетів; вивчено стан вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, здійснена діагностика

рівнів вокального розвитку студентів на констатувальному етапі дослідження; виявлено методичні проблеми вокальної підготовки майбутніх фахівців.

На основі здійсненого аналізу праць науковців з проблеми розвитку співацького голосу майбутніх учителів музики у теорії і практиці музичної педагогіки з'ясовано, що питання розвитку співацького голосу є складовою загальною проблематики процесу підготовки фахівців у вищій школі; підготовка майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності вимагає чіткого усвідомлення значення впливу особистості вчителя музики на формування музичної культури учнів. Досконале володіння педагога співацьким голосом, широкою палітрою засобів передачі змісту вокального твору є необхідною умовою залучення учнів до світу музичного мистецтва, впливу на формування їх інтелекту та духовно-емоційної сфери.

Розвиток співацького голосу в майбутніх учителів музики ми розглядаємо як складний багатоаспектний і багатофункціональний процес, який ґрунтується на загальних принципах вокальної педагогіки та врахуванні специфіки вокальної підготовки майбутнього вчителя музики.

У результаті вивчення науково-методичної літератури (Л.Дмитрієв, В.Єрмолаєв, Д.Люш, С.Юдін, Ю.Юцевич, Р.Юссон) поняття *“співацький голос”* трактуємо як складну психофізіологічну функцію голосового апарату людини, результатом діяльності якого є виникнення музичних звуків, що мають такі акустичні властивості: звуковисотний об'єм (діапазон), динаміку, тривалість звучання, тембральні характеристики (співацьке вібрато, політність, об'ємність, блиск). Зміна висоти та сили співацького звуку, наявність дикції та артикуляції беруть участь у передачі змісту в співі. Якісні характеристики співацького голосу залежать від фізіологічних особливостей будови голосового апарату та цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток співацького голосу.

Конкретизуючи розуміння поняття *“розвитку співацького голосу”*, визначили, що основним завданням постановки голосу є дисциплінування рухів м'язової системи голосового апарату, тобто набуття рухових навичок, що безпосередньо залежить від усвідомлення основних закономірностей звукоутворення, резонування, артикуляції, дихальних рухів, їх ролі у процесі фонації, знання фізіології голосового апарату, розвитку навичок координування роботи голосового апарату за допомогою вокально-слухового контролю. Під розвитком співацького голосу розуміється процес його постановки і підготовки до професійного використання. Розвиток співацького голосу передбачає встановлення нових рухових стереотипів, автоматизацію вокальних дій, вироблення вокальної техніки з високим імпедансом, присутності високої та низької співацької форманти у спектрі співацького звуку, вдосконалення всіх акустичних якостей співацького голосу.

Дослідивши проблему розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів, необхідності здійснення ефективної вокально-педагогічної діяльності в школі (Л.Арчажнікова, Н.Гродзенська, Г.Урбанович, Г.Стулова, Ю.Юцевич), ми встановили, що реалізація навчального процесу розвитку співацького голосу вимагає чіткої побудови стратегії й тактики педагогічної діяльності, яка полягає у створенні методики викладання.

Аналіз науково-методичної літератури з питань розвитку співацького голосу дозволив виявити, що методика вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів має враховувати специфіку їх вокально-педагогічної підготовки: поліфункціональність роботи вчителя музики у школі, поєднання викладацької та виконавської діяльності, необхідність оволодіння навичками усвідомленого координування вокальної діяльності, що полягає у чіткому усвідомленні основних закономірностей вокального розвитку, формуванні навичок самодіагностики та самоаналізу власного співацького процесу, високим рівнем розвитку вокально-слухових умінь.

На основі опрацьованої вокально-педагогічної та методичної літератури (В.Антонюк, Н.Гребенюк, Л.Василенко, І.Колодуб, М.Маруфенко, А.Менабені, Г.Панченко, Г.Урбанович, Г.Стасько, Ю.Юцевич), вивчення загальнопедагогічних положень щодо структури навчального процесу (Ю.Бабанський, В.Галузинський, М.Євтух), психолого-педагогічних засад формування вокальних умінь та навичок (В.Єрмолаєв, А.Зданович, Б.Теплов), психофізіологічних аспектів розвитку співацького голосу (Л.Дмитрієв, В.Морозов, Р.Юссон) виділено складові процесу вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів: формування науково-методичної бази знань студентів; формування мотивації навчання співу; формування вокально-технічних та художньо-виконавських умінь та навичок; формування вокально-слухових умінь та навичок. Оскільки означені складові є невід'ємними компонентами вокальної підготовки студентів, методика розвитку співацького голосу має включати формування вокальних умінь та навичок з визначених компонентів вокального розвитку.

З метою виявлення рівнів вокального розвитку студентів музично-педагогічних факультетів, на основі наукового аналізу процесу вокального навчання, виділено критерії діагностики рівнів вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів: *мотиваційний*, за допомогою якого визначено ціннісно-потребові установки особистостей студентів щодо розвитку власного вокального потенціалу, ступінь прагнення до здійснення вокально-педагогічної діяльності, ступінь зацікавленості вокальним мистецтвом; *вокально-виконавський*, який дозволив характеризувати рівень розвитку вокально-технічних та художньо-виконавських умінь та навичок студентів; *оцінювально-діагностувальний*, за допомогою якого визначено ступінь розвитку виконавського вокального слуху та активного вокально-педагогічного слуху студентів; *когнітивний* критерій, за допомогою якого визначено ступінь теоретичної обізнаності студентів з питань вокальної педагогіки.

Відповідно до критеріїв визначено три рівні вокального розвитку студентів. *Високий рівень* вокального розвитку характеризується сформованістю мотиваційних установок до занять вокалом, що виявляється у глибокому усвідомленні потреби вдосконалення власних вокальних умінь та навичок, високому ступені зацікавленості вокальним мистецтвом, прагненні до вокально-педагогічної діяльності. Високий рівень сформованості показників вокально-виконавського критерію визначається сформованістю навичок звукоутворення та голосоведення; розвиненістю діапазону; згладженістю

регістрів голосу; розвиненістю індивідуальних тембральних характеристик; високою виразністю вокальної мови; наявністю навичок самостійного творчого інтерпретування вокальних творів; володінням широкою палітрою емоційно-виразних засобів виконання; творчим характером виконання вокальних творів; володінням виконавською культурою. Показники оцінювально-діагностувального критерію характеризуються наявністю чітких установок на процес діагностування вокальної діяльності; усвідомленням необхідності розвитку вокально-слухових умінь для вдосконалення власних вокальних умінь та навичок; сформованістю навичок самодіагностування власного співацького процесу на основі слухових уявлень та внутрішніх відчуттів під час фонації; сформованістю відчуттів вокально-тілесної схеми; високим рівнем сформованості активного вокально-педагогічного слуху. За когнітивним критерієм рівень теоретичної обізнаності характеризується наявністю ґрунтовних знань з вокальної педагогіки та суміжних галузей наук (фізіології, психології, загальної педагогіки, акустики, фоніатрії, фонетики, гігієни), з методики викладання постановки голосу, володінням тезаурусом вокальної педагогіки, високим рівнем обізнаності з питань історії вокальної педагогіки та сучасних тенденцій її розвитку.

Середній рівень вокальної підготовки студентів за мотиваційним критерієм характеризується усвідомленням необхідності занять вокалом, перспективи вокального розвитку; зумовленістю мотивації вокального навчання вимогами навчальної програми, потребою складання заліків та іспитів; нестійкою зацікавленістю вокальним мистецтвом, нечіткими установками до здійснення педагогічної діяльності. За вокально-виконавським критерієм передбачається виробленість співацької постави; автоматизованість навичок правильного звуковидобування та голосоведення, але присутні незгладженість регістрів співацького голосу, несформованість навичок прикриття верхньої ділянки діапазону; діапазон голосу розвинений не повністю; є недоліки голосоутворення; вокальні уміння та навички мають частково-рефлекторний характер; добір виразних засобів виконання є частково репродуктивним; наявні початкові навички правильного фразування та розстановки вокальних акцентів у творі. За оцінювально-діагностувальним критерієм для студентів є характерним: сформований виконавський вокальний слух; діагностування власного співацького процесу здійснюється переважно на основі слухових уявлень; недостатньо сформовані навички виявлення недоліків та прогнозування шляхів їх усунення, проектування співацьких рухів інших вокалістів на власний голосовий апарат; частково сформоване усвідомлення відчуттів вокально-тілесної схеми. За когнітивним критерієм у студентів відзначається відсутність глибини засвоєння теоретичного матеріалу з питань будови голосового апарату та механізмів голосоутворення, з методики викладання вокалу; часткове володіння основною вокально-педагогічною термінологією; недостатня обізнаність з питань історії вокального мистецтва та вокальної педагогіки.

Низький рівень вокального розвитку характеризується за мотиваційним критерієм: недостатньою спрямованістю студентів на процес удосконалення власних вокальних умінь та навичок; невпевненістю у власних вокальних можливостях; відсутністю зацікавленості вокальним мистецтвом, проявів ініціативи до здійснення виконавської діяльності; несформованістю установок на засвоєння вокально-педагогічних умінь та навичок; формальним ставленням до вокальної підготовки. За вокально-виконавським критерієм притаманна наявність елементарних вокальних умінь, які не мають рефлексорного характеру; незлагодженість роботи органів голосоутворення; недостатньо сформована співацька постава; відсутність навичок правильного звуковидобування і голосоведення; наявність недоліків голосоутворення; виконання вокального твору формальне; відсутність емоційного забарвлення виконання; несформованість засобів образної передачі художнього змісту твору; відсутність навичок самостійного трактування вокального образу. За оцінювально-діагностувальним критерієм характерною є відсутність усвідомлення потреби здійснення самодіагностування під час співу; несформованість вокально-слухових умінь, навичок діагностування власного співацького процесу та голосів інших вокалістів; відсутність сформованості усвідомлення відчуттів зон підвищеної чутливості вокально-тілесної схеми. За когнітивним критерієм наявні елементарні знання будови голосового апарату та механізмів звукоутворення, немає глибини знань із суміжних галузей наук, володіння спеціальною вокальною термінологією; низький рівень обізнаності з історією вокальної педагогіки, сучасними тенденціями її розвитку.

За результатами констатувального експерименту серед досліджуваних було виявлено 7,5% студентів з високим рівнем вокального розвитку, 54,0% – з середнім, 38,5% – з низьким. Проведене констатувальне дослідження показало, що в студентів зафіксовано недостатній рівень вокального розвитку.

Цілісний аналіз проблеми дослідження дозволив виявити недоліки методики вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, які полягають у недостатньому врахуванні специфіки педагогічного спрямування фахової підготовки студентів з порушенням принципів концентричності та поетапності вокального навчання. Розв'язання методичних проблем у роботі зі студентами не завжди спрямовується на майбутню професію, не впорядковані методи з розвитку співацького голосу майбутніх учителів музики, що перешкоджає досягненню належного рівня їх фахової вокальної підготовки.

Здійснення аналізу стану вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів дозволило виявити її недосконалість, що дало підставу для пошуку, наукового обґрунтування і впорядкування методів розвитку співацького голосу з урахуванням окреслених компонентів вокального розвитку студентів, специфіки вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, розроблення відповідної методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів.

У другому розділі “Експериментальне дослідження методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів” розкрито зміст експериментальної методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів, здійснено впровадження в практику роботи та перевірено її ефективність, проаналізовано результати формувального експерименту. Метою впровадження експериментальної методики розвитку співацького голосу стало вдосконалення процесу фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Завдання розробленої методики передбачали: розвиток співацьких умінь та навичок майбутніх фахівців на професійному рівні; забезпечення усвідомленості процесу розвитку співацького голосу студентів на основі розуміння закономірностей вокальної діяльності, формування навичок самокоординування співацьких дій майбутніх педагогів-музикантів, самостереження та самодіагностування власних фонаційних процесів; застосування нових, більш ефективних методів, прийомів, засобів, форм вокального розвитку студентів.

Розроблена методика розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів містила концептуальний, змістовий, процесуальний компоненти. Мета, завдання, принципи, положення експериментальної методики склали концептуальну частину. Змістова частина включала напрями вокальної підготовки студентів, за якими здійснювався розвиток співацького голосу. Відповідно до визначених напрямів вокальної підготовки впорядковано методи, прийоми і засоби педагогічного впливу на процес розвитку співацького голосу студентів та форми вокального навчання. Процесуальний компонент розкривав етапи впровадження експериментальної методики розвитку співацького голосу.

В основу методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів покладено здійснення розвитку співацького голосу за окресленими напрямами вокальної підготовки студентів: мотиваційно-стимулювальним, вокально-технічним, оцінювально-аналітичним, вокально-теоретичним, художньо-виконавським. Виокремлення напрямів розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів розкриває логіку їх взаємозв'язку та взаємопроникнення один в одного, що відображає зміст вокальної підготовки студентів, яка ґрунтується на глибокому усвідомленні наукових засад вокальної діяльності, провідної діяльності вчителя музики у школі.

Мотиваційно-стимулювальний напрям передбачав використання методів, спрямованих на формування стійкої мотивації вокального розвитку: бесіди з питань вокально-педагогічної діяльності у школі, ознайомлення зі зразками вокального мистецтва через прослуховування аудіо-записів еталонного звучання співацьких голосів педагогів-вокалістів, співаків-професіоналів, перегляду відео-записів концертних виступів виконавців, відвідування концертів вокальної музики, оперних та музично-драматичних вистав; ознайомлення з історією вокального мистецтва та вокальної педагогіки, вивчення науково-методичного досвіду вітчизняних педагогів-вокалістів минулого і сучасності; залучення студентів до сольних виступів у концертах, співу в вокальному ансамблі та хоровому колективі.

Вокально-технічний напрям спрямований на формування необхідної

технічної бази вокального виконавства як основи здійснення вокального навчання, що полягає у виробленні вокально-рухових стереотипів, які виникають унаслідок багаторазового та осмисленого виконання певних вокальних дій; передбачав застосування методів впливу на м'язові рухи голосового апарату (фонетичний, впливу на артикуляційні органи голосового апарату, екскурсію гортані, співацьке дихання, форму ротового отвору); методу візуального контролю; методу впливу на процес фонації за допомогою тактильних відчуттів; використання методів вокального розвитку, які передбачають активізацію роботи аналізаторів організму в процесі фонації. Вперше здійснено наукове обґрунтування та введення у вокальну педагогіку методу впливу на процес фонації за допомогою використання явища синестезії.

Оцінювально-аналітичний напрям включав методи впливу на слухові уявлення (показу педагога, прослуховування зразків еталонного звучання співацького голосу співаків-професіоналів, активного спостереження на заняттях з вокалу, прослуховування звучання власного голосу в записі); метод саморегуляції та самоконтролю внутрішніх відчуттів під час співу. Основними прийомами формування оцінювально-аналізувальних умінь студентів стало усвідомлення та аналіз вокальних явищ власного співацького процесу, оволодіння слуховими уявленнями еталонного звучання співацьких голосів, формування навичок фіксування та аналізу помилок голосоутворення, проектування роботи голосового апарату учня на власний голосовий апарат, прогнозування методів усунення наявних недоліків.

Вокально-теоретичний напрям передбачав проведення роз'яснювальних бесід з питань вокальної педагогіки у формі мікрОВикладання, обговорення теоретичного матеріалу, опрацьованого студентами самостійно, ведення конспектів, словників вокально-педагогічної термінології, впровадження у навчальний процес такої форми навчання як "заняття-"майстер-клас", уведення спецкурсу "Актуальні питання розвитку української вокальної педагогіки", завданням якого було ознайомлення студентів із сучасними тенденціями розвитку вітчизняної вокальної педагогіки, здійснення історико-культурологічного та вокально-методичного аналізу її становлення.

Художньо-виконавський напрям передбачав оволодіння студентами емоційно-виразними засобами передачі художнього змісту вокального твору, накопичення виконавського досвіду, володіння сценічною культурою; включав методи емоційного смислового навантаження виконання вокально-технічних вправ та вокалізів, методи співпереживання та порівняння, накопичення активного слухацького досвіду, пошуку бажаного звучання співацького голосу, використання впливу фізичних дій на характер голосоутворення, впливу на емоційну забарвленість співацького звуку через співацьку міміку та жести. Узагальненню вокальних умінь та навичок, накопиченню художньо-виконавського досвіду сприяло залучення студентів до активної виконавської діяльності, виконання самостійно-творчих завдань ("вокальних змагань", "заняття-ілюстрування"). У ході підготовки студентів до публічних виступів формували позитивні психологічні установки на вокальне виконавство, використовували прийом "перенесення", емоційного налаштування на

виконавську діяльність.

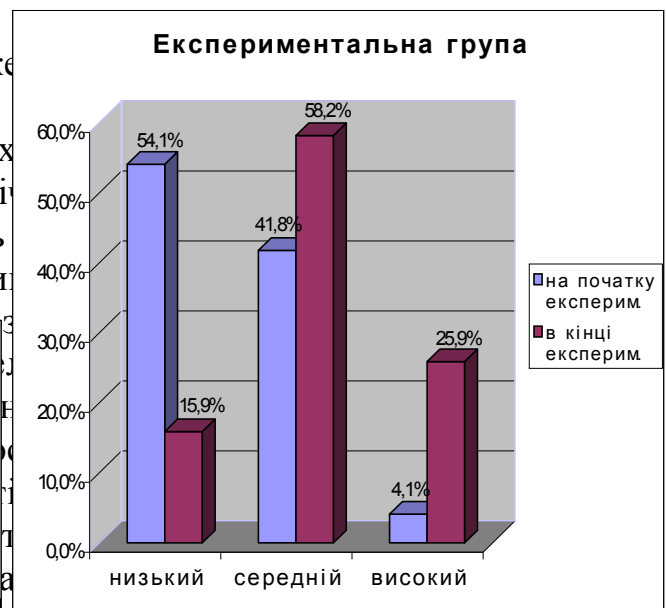
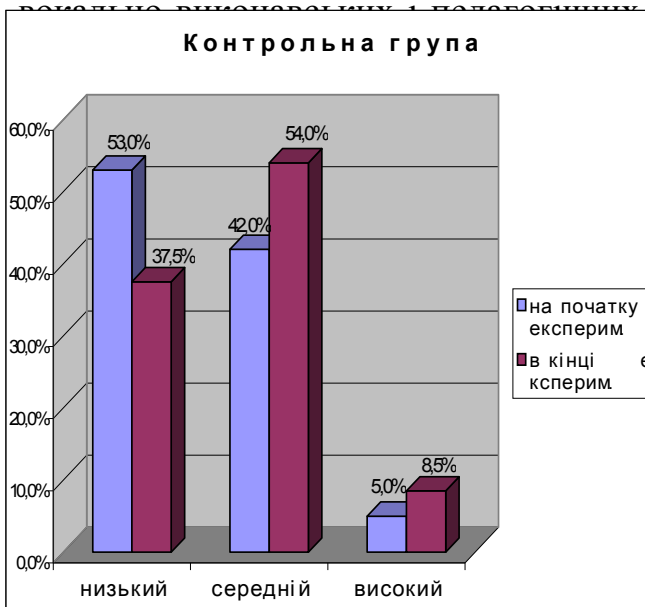
Використання означених прийомів і методів дозволило підвищити рівень вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів за рахунок поєднання вокально-технічного, художньо-виконавського, мотиваційно-стимулювального, вокально-теоретичного, оцінювально-аналітичного напрямів вокального розвитку; акцентування уваги на глибокому усвідомленні основних закономірностей співацьких процесів, розвитку вмінь координування вокальних рухів голосового апарату; формування активного вокально-педагогічного слуху; розвитку потреби до активної виконавської діяльності; гармонійного поєднання всіх аспектів вокального розвитку внаслідок одночасності та взаємозв'язку розвитку співацьких якостей; здійснення вокальної підготовки з орієнтацією на майбутню педагогічну діяльність.

Упровадження розробленої методики здійснювалося за визначеними етапами: *організаційно-ознайомлювальним, інформативно-діяльним, виконавсько-творчим.*

Мета *першого етапу* впровадження методики розвитку співацького голосу полягала у здійсненні адаптації студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі, ознайомленні зі специфікою вивчення дисципліни “Постановка голосу”; формуванні первинних мотиваційних установок на процес вокального розвитку, формуванні початкових елементарних понять та навичок вокальної діяльності, адаптації голосового апарату до нового професійного співацького режиму роботи; ознайомленні з правилами гігієни та охорони співацького голосу.

Мета *другого етапу* полягала у здійсненні основної роботи з розвитку вокально-технічних, вокально-слухових, художньо-виконавських умінь та навичок, формуванні стійкої мотивації до занять вокалом, ґрунтовної теоретичної підготовки з питань вокальної педагогіки та суміжних галузей наук.

На *третьому етапі* впровадження залучалися до активної виконавської концертів класів вокалу, освітньо-виховних творчих завдань, проходження педагогічних застосуванню набутих вокальних умінь та закріпленню досвіду вокального виконавства.

ної групи (55 студентів) у кінці експерименту показниками вищий, ніж у студентів контрольної групи. Так, 25,9% студентів експериментальної групи досягли високого рівня вокального розвитку, 58,2% –

середній, 15,9% – низький. У контрольній групі високий рівень зафіксовано у 8,5% студентів, середній – у 54,0%, низький – у 37,5%. Динаміку змін рівнів вокального розвитку студентів контрольної та експериментальної груп на початку та в кінці експерименту відображено на рисунку 1.

Рис. 1 Динаміка вокального розвитку студентів контрольної та експериментальної груп

Результати здійснення експериментальної роботи довели ефективність розробленої методики розвитку співацького голосу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів у системі вищої музично-педагогічної освіти, розроблено та апробовано методику розвитку співацького голосу майбутніх фахівців, обґрунтовано критерії та відповідні показники діагностики рівнів вокального розвитку. Проведене дослідження дало підстави зробити узагальнюючі висновки відповідно до поставлених і вирішених завдань.

1. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу наукових джерел встановлено, що питання розвитку співацького голосу майбутніх учителів музики не знаходить необхідного відображення у науково-методичній літературі, виявлено недостатню розробленість теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблеми. Вивчення науково-методичних засад вокальної педагогіки дозволило виявити, що наявні методики з постановки голосу не охоплюють усіх аспектів вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, у них недостатньо врахована специфіка вокальної підготовки фахівців, необхідність оволодіння навичками усвідомленого координування вокальної діяльності.

2. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив конкретизувати поняття “співацький голос” і “розвиток співацького голосу”. “Співацький голос” трактуємо як складну психофізіологічну функцію голосового апарату людини, результатом діяльності якого є виникнення музичних звуків, що мають певні акустичні властивості: звуковисотний об’єм (діапазон), динаміку, тривалість звучання, тембральні характеристики (співацьке вібрато, політність, об’ємність, блиск). Якісні характеристики співацького голосу залежать від фізіологічних особливостей будови голосового апарату та цілеспрямованого педагогічного впливу на розвиток співацького голосу. Під розвитком співацького голосу розуміється процес його постановки і підготовки до професійного використання, що передбачає встановлення нових рухових стереотипів, автоматизацію вокальних дій, вироблення вокальної техніки з високим імпульсом, присутності високої та низької співацької форманти у спектрі співацького звуку, вдосконалення акустичних якостей співацького голосу. Конкретизуючи розуміння процесу розвитку співацького голосу, ми виявили, що головним завданням постановки голосу є дисциплінування рухів м’язової системи голосового апарату, тобто набуття рухових навичок, що

безпосередньо залежить від усвідомлення студентом основних закономірностей звукоутворення, резонування, артикуляції, дихальних рухів, їх ролі у процесі фонації, знання фізіології голосового апарату, оволодіння навичками координування процесом фонації.

3. Обґрунтовано критерії вокального розвитку: *мотиваційний*, який характеризується показниками: ступенем прагнення до розвитку власного співацького голосу, ступенем прагнення до здійснення вокально-педагогічної діяльності, мірою зацікавленості вокальним мистецтвом; *вокально-виконавський*, який охоплює: рівень розвитку вокально-технічних умінь та навичок, ступінь сформованості художньо-виконавських умінь та навичок; *оцінювально-діагностувальний*, який забезпечується такими показниками: рівнем сформованості навичок діагностування власного співацького процесу, рівнем сформованості навичок діагностування співацького процесу інших вокалістів; *когнітивний*, який характеризується показниками: рівнем обізнаності студентів з питань вокальної педагогіки, ступенем володіння тезаурусом вокальної педагогіки, ступенем обізнаності з історією вокальної педагогіки та сучасними тенденціями її розвитку. Встановлено рівні вокального розвитку студентів (низький, середній, високий). Результати констатувального етапу дослідження свідчать про недостатній рівень вокального розвитку студентів (низький – 38,5%, середній – 54%, високий – 7,5%).

4. Визначено напрями вокального розвитку майбутніх учителів музики: *мотиваційно-стимулювальний* (спрямований на формування мотиваційно-ціннісних установок вокальної діяльності), *вокально-технічний* (який передбачає засвоєння практичних вокальних умінь та навичок, вироблення вокальних рухових стереотипів, автоматизування співацьких дій), *оцінювально-аналітичний* (який сприяє формуванню навичок аналізу та координування вокальної діяльності за допомогою слухового аналізатора та комплексу внутрішніх відчуттів під час фонації), *вокально-теоретичний* (спрямований на формування науково-теоретичної бази знань з проблем вокального розвитку), *художньо-виконавський* (який передбачає розвиток навичок емоційно-образної передачі художнього змісту вокальних творів).

5. Встановлено, що рівень вокального розвитку студентів зростає в результаті застосування розробленої методики розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів. Експериментальна методика, спрямована на поглиблення усвідомленості вокального навчання, становить розгорнутий у часі об'єктивний процес, який має свою мету, відповідну блочну структуру, включає концептуальний, змістовий, процесуальний компоненти; містить чітке впорядкування методів розвитку співацького голосу і передбачає здійснення цілеспрямованого впливу на процес вокального розвитку студентів за окресленими напрямками вокальної підготовки. Дослідження підтвердило ефективність комплексної єдності означених напрямків, що забезпечує цілісний динамічний розвиток співацьких умінь та навичок.

6. Розроблена методика складається з трьох взаємопов'язаних етапів

навчання: *організаційно-ознайомлювального* (спрямованого на адаптацію студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі, ознайомлення зі специфікою вивчення дисципліни “Постановка голосу”, формування первинних мотиваційних установок на процес вокального розвитку, формування початкових елементарних понять і навичок вокальної діяльності, ознайомлення з правилами гігієни та охорони співацького голосу); *інформативно-діяльнісного* (який передбачав проведення основної роботи з розвитку вокально-технічних, вокально-слухових, художньо-виконавських умінь та навичок, формування стійкої мотивації до занять вокалом, ґрунтовної теоретичної підготовки з питань вокальної педагогіки); *виконавсько-творчого* (спрямованого на застосування набутих вокальних умінь та навичок на практиці, узагальнення та закріплення досвіду вокального виконавства, адаптацію вокально-виконавських умінь та навичок до умов професійної діяльності вчителя музики, виховання творчої самостійності). Кожен етап формування експерименту характеризується певною метою, завданнями, відповідними методами організації навчальної діяльності студента і забезпечує взаємозв'язок та взаємопроникнення усіх напрямів вокального розвитку майбутніх учителів музики.

7. Виявлено, що ефективність формування практичних вокальних умінь та навичок, формування рухових стереотипів вокальної діяльності, виведення вокально-технічних умінь та навичок студентів на рівень рефлексивного виконання вокальних дій значно підвищується завдяки засвоєнню науково-теоретичних засад співацького розвитку, формування усвідомленості вокальних дій за рахунок здійснення цілеспрямованого впливу на вокально-слухову регулюючу сферу студентів, у результаті формування навичок аналізу та діагностики співацького процесу, усвідомлення та контролю барорецепторних, пропріорецепторних, ідеомоторних відчуттів під час фонації, озброєння знаннями охорони співацького голосу, прищеплення професійної культури діяльності педагога. Встановлено, що рівень вокального розвитку підвищується внаслідок стимулювання студентів до вокального навчання, формування ціннісних мотиваційних установок на процес удосконалення власного вокального потенціалу.

8. За результатами впровадження експериментальної методики розвитку співацького голосу в практику вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів встановлено значне зростання рівня вокального розвитку в студентів експериментальної групи (25,9% – високий, 58,2% – середній, 15,9% – низький), тоді як у контрольній групі, де вокальна підготовка здійснювалася за традиційною методикою, вагомих позитивних змін не відбулося (8,5% – високий, 54% – середній, 37,5% – низький). Узагальнення цих показників завдяки використанню методики статистичного обчислювання, а саме χ^2 – критерію, довело, що рівень вокального розвитку студентів експериментальної групи вищий, ніж у студентів контрольної групи. Це свідчить про ефективність запропонованої методики розвитку співацького голосу та доцільність її використання в процесі фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів у вищій школі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми вокального розвитку майбутніх педагогів-музикантів. Вирішення проблем вокального розвитку в подальшому може проводитися у напрямі дослідження педагогічних умов формування вокальних умінь та навичок, подальшого вивчення потребують питання психологічного компоненту вокальної підготовки, взаємозв'язку вокально-педагогічного та виконавського напрямів діяльності вчителя музики.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях автора:

1. Прядко О. М. Перші національні школи співу та перші методичні посібники з вокальної педагогіки / О. М. Прядко // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. праць. – Луцьк, 2006. – Вип. 1(31). – С. 69-73.
2. Прядко О. М. Охорона співацького голосу вокалістів-початківців у післямутаційний період / О. М. Прядко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2006. – Вип. 3(8). – С.98-101.
3. Прядко О. М. Розвиток вокального мистецтва в Україні / О. М. Прядко // Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2006. – Вип. 9. – С. 152-156.
4. Прядко О. М. Синтез поезії і музики / О. М. Прядко // Збірник наукових праць викладачів Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія педагогічна : вип. 13, у 2 кн. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О.В., 2007. – Кн. 1. – С. 132-134.
5. Прядко О. М. Методика роботи над вокальним твором у процесі фахового навчання / О. М. Прядко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : збірник наук. праць : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. "Гуманістичні орієнтири мистецької освіти", 26-27 квітня 2007 р. – К. : НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2007. – Вип. 5(10). – С. 70-72.
6. Прядко О. М. Початковий етап постановки співацького голосу у майбутніх педагогів-музикантів у вокальному класі / О. М. Прядко // Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія педагогічна : вип. 13, у 2 кн. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошка М.І., 2007. – Кн. 2. – С. 167-170.
7. Прядко О. М. Робота над розвитком співацького голосу вокалістів-початківців (за матеріалами методики С.Крушельницької) / О. М. Прядко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2008. – №3. – С. 126-130.
8. Прядко О. М. Гігієна і охорона співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів / О. М. Прядко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14, Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 6(11). – С. 64-68.
9. Прядко О. М. Стан вокальної підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей / О. М. Прядко // Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ.

національного університету імені І.Огієнка. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., 2008. – Вип. 15. – С. 195-197.

10. Прядко О. М. Вокально-педагогічна діяльність видатних українських співаків / О. М. Прядко // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів та аспірантів : вип. 5, в 3 т. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, ред.-вид. від., 2006. – Т.1. – С. 188-189.

11. Прядко О. З піснею крізь роки / Олена Прядко; [за ред. проф. А.Г.Філінюка]. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М.І., – 2006. – 328 с.

12. Прядко О. М. Кам'янецькі сторінки життя Л.Липковської: повернення із забуття / О. М. Прядко // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість : зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф. : у 6 т. / [редкол.: І.І.Тимошенко відп. ред. та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – Т.4. – С. 242-244.

13. Прядко О. М. Лідія Липковська – видатна співачка та педагог / О.М.Прядко // Українська культура: питання історії, теорії, методики : зб. матеріалів Всеукр. наук. конф. студентів і молодих вчених : у 2 ч. / [упоряд. І.М.Цуркан]. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – Ч.1. – С. 161-163.

14. Прядко О. М. Лідія Липковська – співачка світового рівня / О. М. Прядко // Матеріали IV Міжнарод. наук.-практ. конф. “Динаміка наукових досліджень – 2005”. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – Т.31. Музика та життя. – С. 3-5.

15. Прядко О. М. Лідія Липковська у світовій музичній культурі та освіті / О.М.Прядко // Художньо-педагогічні читання : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. СПДМ (XII Ukr/“ЕРТА”) / [за заг. ред. проф. О. А. Кузнецової]. – Х., 2007. – Вип. 4. – С. 79-82.

16. Прядко О. М. Організація самостійної роботи з вокалу майбутніх педагогів-музикантів / О. М. Прядко // Наукові праці Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту : зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів і аспірантів : вип. 6, в 3 т. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, ред.-вид. від., 2007. – Т.1. – С. 185-186.

17. Прядко О. М. Розвиток мотивації занять вокалом у майбутніх педагогів-музикантів / О. М. Прядко // Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій : зб. наук. праць. – Полтава : Видання Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, 2008. – С. 81-84.

18. Прядко О. М. Розвиток співацького голосу : методичні рекомендації для викладачів вокалу та студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів / О. М. Прядко. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2009. – 92 с.

19. Прядко О. М. Теоретичні основи вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів / О. М. Прядко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: зб. за підсумками звіт. наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів, присвяч. 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка : вип. 7, у 5 т. –

Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, ред.-вид. від., 2008. – Т.5. – С. 149-150.

АНОТАЦІЇ

Прядко Олена Михайлівна. Методика розвитку співацького голосу у майбутніх педагогів-музикантів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2009.

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів, проаналізовано методичні аспекти процесу їх вокальної підготовки. Охарактеризовано стан процесу розвитку співацького голосу студентів, конкретизовано основні поняття вокального розвитку: “співацький голос” та “розвиток співацького голосу”, визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні вокального розвитку. Розроблено та теоретично обґрунтовано методику розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-музикантів, експериментально доведено її ефективність. В основу методики покладено здійснення розвитку співацького голосу за п'ятьма напрямками вокальної підготовки студентів, а саме: мотиваційно-стимулювальним, вокально-технічним, оцінювально-аналітичним, вокально-теоретичним, художньо-виконавським.

Здійснення аналізу та порівняння результатів дослідження сприяло підтвердженню ефективності запропонованої методики розвитку співацького голосу та її значущості для подальшого вдосконалення теорії та практики вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: розвиток співацького голосу, методика розвитку співацького голосу, майбутні педагоги-музиканти, напрями вокальної підготовки.

Прядко Елена Михайловна. Методика развития певческого голоса у будущих педагогов-музыкантов. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2009.

Работа посвящена теоретико-экспериментальному исследованию проблемы развития певческого голоса будущих педагогов-музыкантов в процессе вокальной подготовки, проанализированы методические проблемы развития их певческого голоса. В ней определены теоретические основы вокального развития будущих педагогов-музыкантов, охарактеризовано состояние процесса развития певческого голоса будущих учителей музыки; конкретизированы понятия: “певческий голос” и “развитие певческого голоса”; определены и обоснованы критерии, показатели и уровни вокального развития студентов музыкально-педагогических факультетов. Разработана и

теоретически обоснована методика развития певческого голоса будущих педагогов-музыкантов, определены направления вокальной подготовки студентов (мотивационно-стимулирующий, вокально-технический, оценочно-аналитический, вокально-теоретический, художественно-исполнительский), в соответствии с которыми упорядочены приёмы и методы вокального развития. Экспериментально проверена эффективность методики развития певческого голоса, доказана целесообразность ее использования в процессе профессиональной подготовки будущих учителей музыки.

В основу методики развития певческого голоса будущих педагогов-музыкантов положено осуществление развития певческого голоса в пяти направлениях вокальной подготовки студентов, а именно развитие вокально-технических умений и навыков, формирование мотивации занятий вокалом, теоретический аспект профессиональной вокально-методической подготовки, формирование оценочно-анализирующих умений студентов, развитие художественно-исполнительских умений. Выделение направлений развития певческого голоса будущих педагогов-музыкантов раскрывает логику их взаимосвязи и взаимопроникновения, что отображает содержание вокальной подготовки студентов, которая основывается на глубоком осознании научных принципов вокальной деятельности, ведущей деятельности учителя музыки в школе. Для повышения уровня развития певческого голоса будущих педагогов-музыкантов применяли методику, которая предусматривала осуществление целеустремленного влияния на вокальное развитие студентов за очерченными направлениями обучения с использованием соответствующих приемов и методов.

Разработанная методика развития певческого голоса у будущих педагогов-музыкантов имела такую последовательность педагогической работы: организационно-ознакомительный, информативно-деятельностный, исполнительски-творческий этапы. *Организационно-ознакомительный* этап заключался в адаптации студентов к условиям обучения на музыкально-педагогическом факультете, формировании начальных вокальных умений и навыков. На *информативно-деятельностном* этапе производилась основная работа по развитию певческого голоса, формированию теоретической базы знаний по вопросам вокальной педагогики, устойчивой мотивации вокального развития. *Исполнительски-творческий* этап предвидел применение вокальных умений и навыков на практике, обобщение и закрепление опыта вокального исполнительства, адаптацию вокально-исполнительских умений и навыков к условиям профессиональной деятельности учителя музыки.

По результатам внедрения экспериментальной методики развития певческого голоса в практику вокальной подготовки студентов музыкально-педагогических факультетов установлен значительный рост уровня развития певческого голоса у студентов экспериментальной группы (25,9% – высокий, 58,2% – средний, 15,9% – низкий), тогда как в контрольной группе, где вокальная подготовка осуществлялась по традиционной методике, весомые позитивные изменения не состоялись (8,5% – высокий, 54% – средний, 37,5% – низкий). Обобщение показателей с помощью использования методики

статистической обработки данных, а именно χ^2 – критерия, доказали, что уровень вокального развития студентов экспериментальной группы выше чем у студентов контрольной группы, и это позволяет сделать вывод о эффективности разработанной методики развития певческого голоса и целесообразности ее использования в процессе профессиональной подготовки студентов музыкально-педагогических факультетов.

Осуществление анализа и сравнение результатов исследования способствовало подтверждению эффективности предлагаемой методики развития певческого голоса; убедило в правильности предположения исследования о том, что развитие певческого голоса у будущих педагогов-музыкантов будет эффективным благодаря внедрению методики, которая содержит специально подобранные и упорядоченные методы развития певческого голоса и осуществляется за очерченными направлениями вокального развития.

Ключевые слова: развитие певческого голоса, методика обучения вокала, будущие педагоги-музыканты, направления вокальной подготовки студентов.

Olena Priadko. Methods of Development of Singing Voice in Prospective Music Teachers. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences after speciality 13.00.02 – theory and method of musical study. – National pedagogical university of the name M.Dragomanova. – Kiev, 2009.

The dissertation examines the theoretical and experimental issues of the singing voice development in prospective music teachers in the process of vocal training; methodological issues of the singing voice development in prospective music teachers are analysed. This work develops theoretical bases for the singing voice development; the process of the singing voice development is described; the basic concepts of the students' vocal development is determined. "Singing voice" and "singing voice development" criteria, indices and levels of the singing voice development are determined for the students majoring in music and pedagogy. Efficient methods of the singing voice development in music teachers are suggested, the suggested methods are theoretically substantiated and experimentally tested. Ways of the singing voice development are determined; criteria, indices and levels of the singing voice development in the students majoring in music and pedagogy while training them for practical activity are determined and scientifically substantiated. The method of the singing voice development is developed; the methods are well-organized to follow the particular training pattern. The main method of the singing voice development in prospective music teachers is the singing voice development based on five directions of the students' vocal training, namely: development of vocal technics and skills; motivation of vocal training; theoretical aspect of professional vocal methodical training; formation of evaluation skills in students; development of artistic performance skills.

Analysis and comparison of the research results confirmed the efficiency of the suggested methods of the singing voice development.

Key words: development of singing voice, method of vocal studies, prospective music teachers, directions of students' vocal training.